

Що таке міф?

Які види міфів вам відомі?

Про яких іще давньоукраїнських богів та богинь вам відомо?

Пригадайте календарно-обрядові пісні. У яких із них оспівано русалок?

А в яких творах згадано лісовика?

Що вам відомо про вірування давніх українців у міфічних птахів та інших надприродних істот?

Культура й віра прадавніх українців сягає глибини тисячоліть. Погляди наших предків на світ і місце людини в ньому відображені у фольклорі та літературі. Українська міфологія не надто поступається багатій давньогрецькій чи давньоримській.

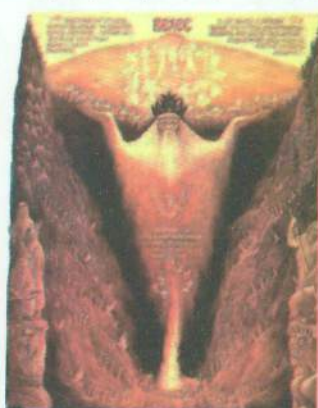
Лише уявіть: етнограф, фольклорист і мовознавець Володимир Гнатюк у «Нарисі української міфології» розповідає аж про 108 міфологічних істот дохристиянської доби!

Наші далекі предки були *язичниками*, вони вірили в сили природи. Головними богами в них були Сварог, Перун, Дажбог. Наприклад, літописи часів Русі–України найбільше згадують бога грому і блискавки Перуна.

Ушановували слов'яни й інших небожителів: бога вітру — Стрибога; бога сонця — Ярила; покровителя домашньої худоби — Велеса. Була в пошані й богиня Мокоша, яка втілювала матір-землю, опікувалася джерелами, колодязями, полями, жіночим рукоділлям.

Наші предки поклонялися також численним духам і демонам. Вважали, що вони населяють річки, озера, джерела, колодязі та гаї. Наприклад, слов'яни шанували велетня-Дніпра, Дунай-богатиря та ін.

Добрих духів називали оберегами та берегинями, а упірив, вурдалаків і бісів — демонами. Вони, за легендами, жили в болотах, глухих лісових хащах, шкодили людям, через що їх боялися.

Образи слов'янської міфології в уявленні художника Віктора Крижанівського

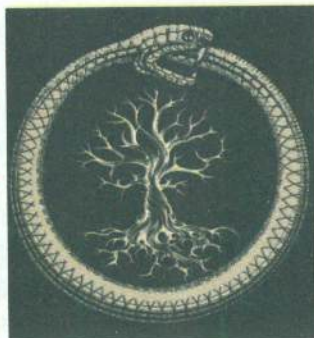
Сварог — бог неба і вогню

Велес — бог-покровитель худоби торгівлі, мистецтва

Дажбог — бог сонця і благополуччя

*Народні уявлення
про міфічний цвіт
папороті*

*Магічний змій —
сакральний образ
у міфології*

*Трикутні чоловічки
та богині на давній
кераміці*

Отож на основі язичницьких вірувань та релігійних уявлень творилися прадавні українські міфи. Елементи вірувань, ритуалів збереглися у фольклорі (казках, легендах, календарно-обрядових піснях, баладах). Наприклад, якщо навесні садили городину, то огірки, буряки в «чоловічі дні»: понеділок, вівторок, четвер, а моркву, картоплю у «жіночі»: середу, п'ятницю, суботу. У неділю працювати не було прийнято. У ритуальних танцях були такі символи: рука вгору — образ неба, знак життя; вниз — підземелля, смерть; рух по колу — хід небесних світил тощо.

На основі давньої української міфології виникло безліч повір'їв. Такими є повір'я про цвіт папороті (Перунів цвіт), який з'являється раз на рік у Купальську ніч і приносить щастя людині, яка його знайде. Також майже на всій території України збереглися повір'я про змія чи вужів, що стережуть закопані скарби.

Коли повір'я втрачають оповідну форму, вони побутують у вигляді забобонів. Забобони — це численні вірування й уявлення, пов'язані з пересторогами, обмеженнями, заборонами, первісна міфологічна мотивація яких частково або цілком утрачена.

Наприклад, давні українці мали багато пересторог щодо того, у які дні можна починати чи виконувати певну роботу, а в які — ні. Якщо людина надовго покидала домівку, за нею виливали глек чистої води, щоб чистим був шлях назад. Також перед далекою дорогою потрібно було сісти на поріг, щоб задобрити домового духа. Багато таких пересторог збереглося аж до сьогодні.

Розгалужена система вірувань прадавніх українців свідчить про багату уяву, інтелект, які спонукали наших предків пояснювати незрозумілі для них на той час явища природи, світоустрій і світобудову.

1. Назвіть факти, що свідчать про високий рівень розвитку культури прадавніх українців.
2. Виконайте завдання на вибір.
 - А. Укладіть словник назв міфічних істот, богів чи богинь (не менше десяти).
 - Б. Поцікавтеся, чи є повір'я у вашому краї. Якщо так, запишіть кілька в зошит.

ІВАН БІЛИК (1930 – 2012)

Іван Білик спробував відкрити нам світ доруської доби, коли на дніпровських берегах жили і греки, і гуни, і готи, і скіфи, й інші давні народи.

Віталій Абліцов

¹*Летаргія* — хворобливий стан, якому властиві уповільнені реакції, відчуття втоми, апатії, зниження мотивації.

*Літературна відзнака
«Золоті письменники
України»*

Цією відзнакою нагороджують письменників-романістів, які видали твори українською мовою або в перекладі нею сукупним накладом понад сто тисяч примірників за період від 2000 р. до поточного року.

Іван Білик — відомий письменник, журналіст, перекладач, лауреат Шевченківської премії.

Іван Білик народився на Полтавщині. Його зоряний час припав на добу масового пробудження свідомості українців від *історичної летаргії*¹.

За висловом літературознавця Анатолія Шпиталія, Іван Білик довгі роки «писав книжку, яку змушують писати ті, кого вже давно немає серед живих».

Ось вони. Дід Яків, двічі засланий на Соловки як «політичний», бо замолоду був «народником», учасником таємної організації «Чорний переділ». Заарештований утретє в 1930-ті роки, додому вже не повернувся.

Бабуся Оксана Котляревська, з роду іконописців, далека родичка автора «Енеїди» Івана Котляревського. Саме вона виховувала малого Івасика, врятувала його від голоду 1933-го.

Батько Іван Вакуленко закінчив учительську семінарію, працював у школі, а потім став священником. Згодом його заарештували у справі «Спілки визволення України», обвинувативши у зраді й назвавши «ворогом народу».

Після засудження Івана Вакуленка його дружина Ніна Яківна змінила прізвище на дівоче — Білик. Потрібно було захистити себе та дитину — малого Івасика — від тавра «син ворога народу».

Щоб залишитися на волі, жінці довелося переховуватися, заробляючи на життя шиттям.

Дитинство Івана Білика, як ви вже зрозуміли, було нелегким. У дорослому житті він теж постійно боровся з труднощами. Радянська влада пильно стежила, щоб нащадкам української інтелігенції було складно вступити до закладів вищої освіти.

Чи не тому Іван Білик, учителюючи в сільській школі, безуспішно намагався вступити на архітектурний та історичний факультети університету, до театрального інституту...

Проте згодом майбутній письменник, попри всі перешкоди, закінчить факультет журналістики Київського університету й працюватиме в редакціях різних газет.

Його історичні романи «Меч Арея²» та «Похорон богів» про події на теренах Давньої Русі в далеких V, IX–X ст. стали бестселерами.

Утім, «Меч Арея» свого часу влада заборонила. Частина накладу читачі встигли розкупити, а решту книжок було вилучено з бібліотек і книгарень та знищено.

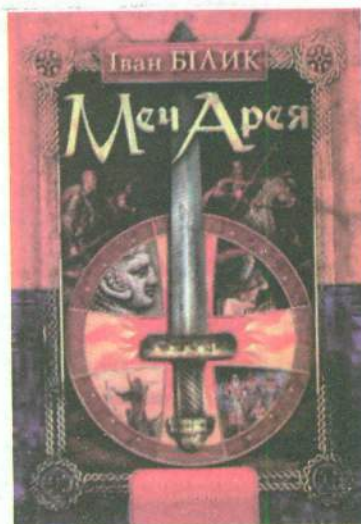
У цьому творі головний герой діє під іменем Богдан Гатило, прообразом якого був цар гунів Аттила. Гуни вважали Аттилу надприродною особою, володарем меча бога війни, що дарує непереможність...

Отже, саме через роман «Меч Арея» Івана Білика примусили звільнитися з роботи, позбавили права друкуватися, піддали цькуванню. Але книжка жила своїм життям, її поширювали потай — «із рук у руки». Згодом роман надрукували за кордоном — у Канаді, США, Великій Британії та інших країнах.

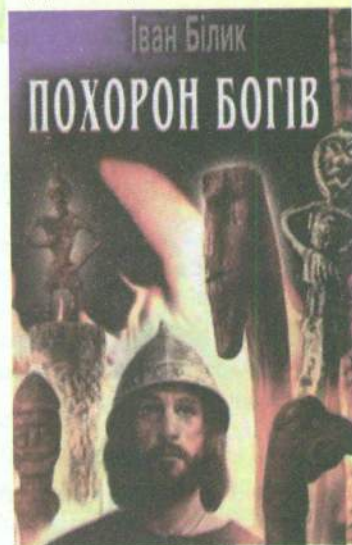
Іван Білик — лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка, відзнаки «Золоті письменники України» та інших.

1. Чому твори Івана Білика були заборонені в СРСР¹? Яка, на вашу думку, причина дій радянської влади?
2. Відшукайте три цікаві факти про митця та запишіть їх.

²Аре́й (Арес) — бог війни в давньогрецькій міфології.

Обкладинки романів
Івана Білика

¹ Союз Радянських Соціалістичних Республік, інакше — Радянський Союз.